

Täysistunto

Torstai 21.10.2021 klo 15.59—21.48

8. Lakialoite laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta

Lakialoite LA 9/2021 vp Sanni Grahn-Laasonen kok ym.

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Ensimmäinen puheenvuoro aloitteen ensimmäiselle allekirjoittajalle, edustaja Grahn-Laasonelle. Olkaa hyvä.

Keskustelu

19.20 **Sanni Grahn-Laasonen kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lakialoitteessani ehdotetaan kirjastojen lainauskorvausten laajentamista e-kirjoihin ja e-äänikirjoihin. Lainauskorvaus on tekijänoikeuskorvaus, jota maksetaan teosten kirjastolainaamisesta. Se mahdollistaa kirjaston käyttäjille aineistojen maksuttoman käytön ja tekijöille korvauksen heidän tekemästään luovasta työstä. Lainauskorvaus on monelle luovan alan tekijälle merkittävä tulonlähde. Lainauskorvaus koskee esimerkiksi kirjailijoita, kääntäjiä, kuvantekijöitä, musiikintekijöitä ja kuvittajia. Tällä hetkellä lainauskorvausta ei makseta e-kirjoista tai e-äänikirjoista. Lakialoitteen tavoitteena on, että Suomessa siirryttäisiin malliin, jossa tekijä saa lainauskorvauksen kirjastolainasta tasapuolisesti riippumatta siitä, mikä on teoksen formaatti.

Ääni- ja e-kirjojen suosio on kasvanut räjähdysmäisesti. Ihmisten lukutottumuksissa on tapahtunut isoja muutoksia. Korona-aika on kiihdyttänyt tätä muutosta entisestään. On tärkeää, että kirjastot voivat yhä paremmin vastata kasvavaan kiinnostukseen ja että kirjailijat saavat julkaisuformaattista riippumatta oikeudenmukaisen korvauksen luovasta työstään.

Viime vaalikaudella Suomessa maksettavat lainauskorvaukset nostettiin pohjoismaiselle tasolle, mikä oli merkittävä ja kiiteltävä uudistus kulttuurialalle ja kotimaiselle kirjallisuudelle. Kirjastojen aineistot ovat suuressa muutoksessa, kun e-kirjat ja e-äänikirjat nostavat suosiotaan. E-kirjojen ja e-äänikirjojen lainausmäärät ovat kasvaneet nopeasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kirjastot siirtävät aineistohankintaa digitaalisten sisältöjen puolelle sen minkä pystyvät. Tällä hetkellä e-kirjat ja e-äänikirjat ovat Suomessa kokonaan lainauskorvausjärjestelmän ulkopuolella, ja juuri siihen tämä lakialoite siis kiinnittää huomion. Vastaavaa korvausta e-lainoista maksetaan jo ainakin Hollannissa, Tanskassa ja Britanniassa.

Suomalaiset rakastavat kirjastoja. Me olemme kirjastolainaamisen ja lukemisen kärkimaita maailmassa. Jotta näin olisi tulevaisuudessakin, näihin lukutottumusten muutoksiin pitää olla herkästi vastaamassa. Laadukas, moderni kirjastolaitos on tärkeä osa sivistystyö-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 122/2021 vp

tä. Viime vaalikaudella uudistettu kirjastolaki toi kuntalaisille taidetta ja sivistystä, ja se edistää demokratiaa ja tasa-arvoa. Se oli uudistus, jonka uskon avaavan vielä monia mahdollisuuksia esimerkiksi juuri demokratian edistämisessä — se tuli kirjastoille uudeksi tehtäväksi.

Seuraavana tavoitteena onkin luoda Suomeen koko maan yhteinen kansallinen e-kirjasto, joka mahdollistaisi e-kirjojen saatavuuden tasa-arvoisesti koko maassa. Ei ole järkevää eikä mahdollistakaan, että jokainen kirjasto jokaisessa Suomen kunnassa yrittäisi vastata tähän isoon haasteeseen yksin. Ratkaisematon lainauskorvauskysymys uhkaa kuitenkin hidastaa e-kirjastohaaveen toteuttamista. Kirjastot eivät voi yksin päättää lainauskorvausten maksamisesta, vaan se vaatii lakimuutoksen. Tekijänoikeuslakia tulee laajentaa niin, että tekijät saavat korvauksen myös e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainaamisesta, ja vain tällä tavalla tämän kansallisen e-kirjaston kehittäminen on kestäväällä pohjalla. On tärkeää, että turvaamme lailla tekijöille korvauksen kaikissa formaateissa.

Arvoisa puhemies! Haluan kiittää edustajakollegoja myönteisestä suhtautumisesta ja hyvästä yhteistyöstä. Tämän aloitteen on allekirjoittanut 39 kansanedustajaa. Mukana on allekirjoittajia niin hallitus- kuin oppositiopuolueista, kahdeksasta eri puolueesta. Tämä lähettää vahvan viestin. Sivistyspolitiikkaan perehtyneet kansanedustajat yli puoluerajojen toivovat, että luovan työn tekijät saavat julkaisuformaatista riippumatta oikeudenmukaisen korvauksen työstään. Nyt on aika viedä muutos läpi eduskunnassa, ja vetoan myöskin maan hallitukseen, että se tukisi tätä sivistysmyönteistä lakialoitetta.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, kiitoksia. — Edustaja Elomaa.

19.24 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Aloitteessa siis ehdotetaan tekijänoikeuslain muuttamista niin, että lainauskorvaus koskisi myös e-kirjoja ja e-äänikirjoja. Kiitän edustaja Grahn-Laasosta erittäin hyvästä lakialoitteesta — olen sen myös itse allekirjoittanut. Lainauskorvaus koskee tällä hetkellä perinteisiä kirjoja, joten tämä on todella tervetullut aloite, ja toivon, että se menee läpi.

Pikkuisen historiaa: Pari vaalikautta sitten kuului myös parlamentaariseen työryhmään, joka otti asiakseen viedä eteenpäin lainauskorvausten tekemistä niin, että niitten taso olisi samalla tasolla kuin Pohjoismaissa muuallakin. Suomessa tämä asia laahasi perässä hyvin paljon ja oli todella pienet korvaukset. Niin siinä sitten kävi, että 2017 päästiin lopullisesti pohjoismaiselle tasolle ja lainauskorvaukset ovat pohjoismaista tasoa, mikä on todella hieno ja oikeudenmukainen asia. Nyt myös näihin äänikirjoihin vaaditaan tämä sama, ja kiitän vielä kerran Grahn-Laasosta tästä hyvästä lakialoitteesta.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Kinnunen.

19.26 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Paperisten kirjojen lukeminen vähenee, mutta kuuntelu lisääntyy, samoin e-kirjojen kuluttaminen. E-kirjojen ja e-äänikirjojen lainaaminen lisääntyy Suomessa valtavalla vauhdilla. Vuosien 2015—2020 aikana e-aineistojen lainaus yleisissä kirjastoissa kasvoi lähes 500 prosenttia. Tämä on hieno asia. Lukemisen ja kuuntelemisen avulla tapahtuva kansansivistys on arvokasta. Lukemista kannattaa kaikin tavoin edistää, niin pojat kuin tytöt on hyvä saada lukemaan. Muun muassa e-kirja ja e-äänikirja voivat siinä auttaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 122/2021 vp

Kehitys ei kuitenkaan ole kulkenut mukana, mitä tulee kirjailijoiden korvaukseen tehdystä luovasta työstä. Tällä hetkellä kirjailijat eivät saa lainatuista e-kirjoista ja e-äänikirjoista itselleen korvausta. Kehitys on yllättänyt kaikki. Esimerkiksi hallitusohjelmassa tästä ei ole kirjausta. Olisi reilua, että tekijät saisivat teoksistaan lainauskorvausta formaatista riippumatta. Näin on jo useassa maassa. Asia on kirjailijoiden toimeentulon ja tulevan tuotannon kannalta oleellinen. Asiaan olisi hyvä löytää ratkaisu mahdollisimman pian. Siksi halusin allekirjoittaa tämän edustaja Grahn-Laasosen tärkeän lakialoitteen — kiitos siitä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, kiitos. — Ja edustaja Pelkonen.

19.28 Jaana Pelkonen kok: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Grahn-Laasonen on tehnyt erittäin tarpeellisen aloitteen, ja hän jo omassa puheenvuorossaan hyvin kertoi perusteet tälle muutostarpeelle. Tämä on asia, josta on puhuttu jo pitkään ja joka olisi nyt korkea aika saattaa kuntoon. Tekijöiden on saatava teostensa kirjastokäytöstä korvaus julkaisu-muodosta riippumatta.

Pikaisesti katsottuna en omaa nimeäni löytänyt aloitteesta. Olisin sen mielelläni allekirjoittanut, ja annan henkisen tukeni näin sanallisessa muodossa tälle aloitteelle. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Sjöblom.

19.28 Ruut Sjöblom kok: Arvoisa puhemies! Kirjastolaitos on suomalaisen sivistyksen tukipilari, josta voimme olla todella ylpeitä. Sen ansiosta jokaisella suomalaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet nauttia laadukkaasta kirjallisuudesta ja kulttuurista sekä hyödyntää palveluita ja laajoja tietovarantoja henkilökohtaisesta varallisuudesta riippumatta. On hienoa, että kirjastot ovat laajentaneet palveluitaan ja tarjoavat myös sähköisiä kirjoja sekä sähköisiä äänikirjoja luettaviksi ja kuunneltaviksi.

Samalla on kuitenkin tärkeää huolehtia, että asiaan liittyvä lainsäädäntö on ajan tasalla ja että kirjailijat ja kääntäjät saavat teostensa tarjoamisesta julkiseen käyttöön asianmukaisen korvauksen. Tällä hetkellä sähköiset kirjat ja äänikirjat ovat kuitenkin lainauskorvausjärjestelmän ulkopuolella, ja tämä on tekijänoikeuksien haltijoille epäoikeudenmukaista. Jokainen ansaitsee työstään palkkion, eikä esteenä saa olla se, mihin formaattiin työ on tehty. Lainauskorvaus on onnistuneesti ulotettu koskemaan sähköisiä kirjoja jo useissa Euroopan maissa, ja Suomen tulee liittyä osaksi tätä joukkoa.

Haluan kiittää edustaja Grahn-Laasosta tästä lakialoitteesta ja asian tuomisesta tänne eduskunnan käsittelyyn. Lainauskorvausjärjestelmää uudistamalla tuemme suomalaista sivistystä ja sen ylläpitäjiä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Kaunisto.

19.30 Ville Kaunisto kok: Arvoisa herra puhemies! Kiitoksia erittäin rautaisesta lakiesityksestä edustaja Grahn-Laasoselle, ja myös esittely oli sitä luokkaa, että koen turhaksi lähteä nyt jatkamaan näitä perusteluita lisää. Me kaikki ymmärrämme tämän tarpeen ja tärkeiden.

Itse mietin tulevaisuutta ja sitä kehitystä, mihin ollaan menossa, ja tietyllä tavalla sitä, miten erilaisia ihmisiä me olemme. Tie kirjoihin ja lukemisen maailmaan on jokaiselle meille hieman erilainen, ja meidän täytyy sitä kunnioittaa ja siihen antaa mahdollisuuksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 122/2021 vp

Tämä e-kirjojen ja e-äänikirjojen suosion nousu ja niiden mukaan ottaminen tähän lainauskorvaukseen on mielestäni vain ja ainoastaan tulevaisuuteen katsovaa ja fiksua toimintaa, ja erittäin iloisena sivistysvaliokunnan jäsenenä toivon, että pian pääsemme käsittelemään lakialoitetta. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Risikko.

19.31 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Tässä aloitteessa ehdotetaan tekijänoikeuslain muuttamista siten, että lainauskorvaus ulotetaan koskemaan myös e-kirjoja ja e-äänikirjoja. Voimassa olevan lain mukaan lainauskorvaus koskee vain perinteisiä fyysisinä kappaleina lainattavia kirjoja. On perusteltua, että tekijät saavat lain nojalla teostensa kirjastokäytöstä korvauksen julkaisumuodosta riippumatta. Näin todetaan edustaja Grahn-Laasosen lakialoitteessa aloitteen pääasiallisesta sisällöstä.

Tämähän on oikeus ja kohtuus, että tekijät todella saavat teostensa kirjastokäytöstä korvauksen julkaisumuodosta riippumatta. Tämä on nykypäivää, että meillä on nimenomaan näitä e-kirjoja ja e-äänikirjoja. Olen hyvin tyytyväinen, että tällainen lakialoite tehtiin, ja pidän sitä nyt oikeastansa hämmästyttävänä, että sitä ei ole korjattu, mutta ei ole myöhäistä vielä. Ja on hienoa, että sivistysvaliokunnan jäseniä on ollut allekirjoittamassa tätä, koska me tulemme kannattamaan tätä ehdottomasti sivistysvaliokunnassa.

Mutta sitä ennenhän se vaatii sen, että todellakin tekijänoikeuslakiin tehtäisiin tällainen muutos, ja kyllä minä nyt vetoan ministeri Kurviseen, että hän ottaa tämän vakavasti. Nimitäin nyt on myöskin se momentum, että meillä on tekijänoikeuslaki tällä hetkellä lausunnoilla. Se liittyy tähän meidän direktiiviin, jonka tähden piti tekijänoikeuslakia nyt muuttaa ja joka liittyy nimenomaan siihen, että mennään tähän e-maailmaan ja mennään nimenomaan virtuaalimaailmaan ja e-lähteisiin, ja me tarvitaan nimenomaan niitä tekijänoikeuksia nyt muokattavaksi aivan uuteen maailmaan. Suomessa on tehty nyt implementaatio tästä direktiivistä, mutta kuten olemme saaneet lukea ja nähdä erilaisia kannanottoja, niin tämä tekijänoikeuslakiluonnos on saanut murskakritiikin jo tällä hetkellä oltuaan lausunnoilla vasta hetken aikaa, mikä tarkoittaa sitä, että tätä lakia on varmasti korjattava ennen kuin se tuodaan eduskuntaan. Olen ehdottomasti sitä mieltä, että sitä lakiluonnosta on korjattava ennen kuin se tänne tuodaan, koska näyttää jo nyt siltä, sen pystyy arvioimaan, että se ei ole sitä, mitä Suomi tarvitsee. Siitä tuleekin sitten silta tähän Grahn-Laasosen lakialoitteeseen: Kun korjataan sitä murskakritiikin saanutta tekijänoikeuslakiluonnosta, sitä implementaatiota direktiivistä, samalla voisi liittää siihen tämän tekijänoikeuslain muuttamista koskevan lakialoitteen sisällön eli sen, että näitä lainauskorvauksia laajennetaan myös e-kirjoihin ja äänikirjoihin. Samallahan se sinne tehtäisiin. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Näin tosiaan sivistysvaliokunnan puheenjohtaja, ja keskustelu on... Aa, keskustelu jatkuu. — Aloitteen ensimmäinen allekirjoittaja, edustaja Grahn-Laasonen vielä.

19.34 Sanni Grahn-Laasonen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Haluan lausua kiitoksen sanat teille, arvoiset kollegat, että näin lämpimin sanoin tuette tätä tärkeää aloitetta. Tässä on myös alan toimijoiden vahva tuki taustalla: kirjailijat ja heitä edustavat järjestöt ja eri toimijat ovat vedonneet kovastikin eduskunnassa vaikuttaviin sivistysmyönteisiin kansanedustajiin, että hoitaisimme tätä asiaa ja veisimme sitä viestiä vahvasti läpi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 122/2021 vp

Sivistysvaliokunnan puheenjohtaja nosti esiin hyvän ajatuksen siitä, että tätä asiaa voitaisiin edistää myöskin hallituksen toimesta siinä yhteydessä, kun tekijänoikeuslakia muuttenkin muutetaan. Eli nyt on itse asiassa kaksi vaihtoehtoa: on tämä lakialoite, joka olisi vietävissä eteenpäin täällä, mutta parasta olisi tietysti se, että myös hallitus ymmärtäisi tämän asian merkityksen ja haluaisi olla tässä työssä mukana. Harmillista, että ministeri Kurvinen ei ole tänään täällä, mutta toivon, että sana kiirii siitä, että tätä muutosta odotetaan tosi kovasti. On oikeastaan nurinkurista, että meillä on tilanne, jossa lainsäädäntö ei ole tältä osin ajan tasalla ja e-kirjat ja e-äänikirjat ja niissä toteutettava sisältö ovat heikommassa asemassa, ja sitä kautta se näkyy myöskin kirjailijoiden ja luovan työn tekijöiden suuntaan. Yhä useampi haluaa muuttaa sitä arjen lukutottumustaan tähän digitaaliseen aikaan, ja siihen pitäisi olla ihan formaatista riippumatta mahdollisuus, että näiden kirjallisten sisältöjen ja e-kirjojen maailmaan pääsisi yhä useampi.

Eli toivon, että tämä viesti tavoittaa myös ministerin, ja kiitän teitä siitä, että näin moni yli hallitus—oppositio-ajan on ollut tässä lakialoitteessa mukana.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan.